

Bedankt voor het downloaden van dit artikel. De artikelen uit de (online)tijdschriften van Uitgeverij Boom zijn auteursrechtelijk beschermd. U kunt er natuurlijk uit citeren (voorzien van een bronvermelding) maar voor reproductie in welke vorm dan ook moet toestemming aan de uitgever worden gevraagd.

Boom

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch door fotokopieën, opnamen of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikelen 16h t/m 16m Auteurswet 1912 jo. Besluit van 27 november 2002, Stb 575, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoeding te voldoen aan de Stichting Reprorecht te Hoofddorp (postbus 3060, 2130 KB, www.reprorecht.nl) of contact op te nemen met de uitgever voor het treffen van een rechtstreekse regeling in de zin van art. 16l, vijfde lid, Auteurswet 1912.

Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16, Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot de Stichting PRO (Stichting Publicatie- en Reproductierechten, postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.cedar.nl/pro).

No part of this book may be reproduced in any way whatsoever without the written permission of the publisher.

info@boomamsterdam.nl
www.boomuitgeversamsterdam.nl

Lijsttrekkersverkiezing is onzinnig [1]

Ja, ze leidt tot personifiëring politiek

door *Alfons Dölle*

De auteur is bijzonder hoogleraar Recht der decentrale overheden aan de Rijksuniversiteit Groningen en was lid van de Eerste Kamer namens het CDA en lid van de commissie-Frissen.

We leven in politiek heftige tijden. Veel van wat vast leek te staan wankelt. Het CDA kan erover meepraten. De monsternederlaag van 2010, het vertrek van Jan Peter Balkenende, het historische oktobercongres, de gedoogcoalitie, de voorzittersverkiezing, het rapport-Frissen, het Strategisch Beraad. In dat rijtje valt de spectaculaire noviteit van de lijsttrekkersverkiezing niet eens zo erg op. Het proces verliep bovendien redelijk soepel; er gebeurden geen ongelukken. Ruim 26.000 leden deden mee.

Toch moet de impact van dit precedent niet worden onderschat. Natuurlijk, een lijsttrekkersverkiezing heeft pluspunten, zoals extra media-aandacht en een verhoogde betrokkenheid van de leden in de regio. Er is principieel staatsrechtelijk ook niets mis mee. Een privaatrechtelijke vereniging als het CDA kan zelf bepalen hoe zij de door haar in te dienen lijst opstelt.

Dat ligt anders in situaties waarin de partij gekozen en beëdigde ambtsdragers wil binden. In de beproefde christendemocratische visie hebben ambtsdragers een onopzegbare

eigen verantwoordelijkheid voor hun keuzes, zoals het kiezen van een fractievoorzitter, het sluiten van een regeerakkoord en het stappen in een coalitie. De partij adviseert, maar kan hier nooit dicteren. Het CDA staat hier vanouds haaks op linkse en radicaal rechtse groeperingen die in een ambtsdrager voor alles een partijman zien. Als gezegd is de aanwijzingsprocedure van de lijsttrekker een heel andere zaak. De vereniging CDA heeft het volste recht die naar eigen smaak in te richten. Het is overigens wel wijs een en ander goed in de partijregels neer te leggen.

* * *

Toch ben ik geen fan van lijsttrekkersverkiezingen. Er zijn te veel nadelen aan verbonden. Ik noem er enkele.

1. Een lijsttrekkersverkiezing is een strijd die in onze dagen hoofdzakelijk in de Hilversummer studio's wordt gevoerd. Vanuit het gezichtspunt van de media zijn partijen een soort productiehuisen die mogen leveren wanneer zij zich voegen naar de formats die kijkers aantrekken. In deze formats ligt de nadruk op profilering van het persoonlijke, op humor en gevatheid, op lifestyle-elementen en op biografische aspecten. Politainment! Het is maar de vraag of degene die hierin het hoogst scoort ook de effectiefste frontman of -vrouw is om het gedachtegoed van de partij in het beleid verdisconteerd te krijgen.

2. Mensen die in een dergelijk format niet mee willen draaien, maar die wel zeer geschikt zouden zijn naar andere standaarden, vallen buiten de boot.

3. De CDA-lijsttrekkersverkiezing, is ervan verschoond gebleven, maar het kan zomaar gebeuren dat de competitie een richtingensrijd katalyseert of daarin uitmond: Rutte-Verdonk, Sap-Dibi. De spin-off van een dergelijk gevecht, zo leren te veel buitenlandse voorbeelden, kan de partij ernstig schaden.

4. De kreet is al een aantal keren vernomen: 'De lijsttrekker is van ons allemaal.' Wanneer een lijsttrekkerscontest veel belangstelling trekt en boeit, zullen ook niet-partijleden mee willen doen. De roep om 'primarieachtige' verkiezingen groeit. Mensen die aan minimale formele vereisten voldoen, zoals inschrijving in een register, gaan dan meebepalen wie de lijststaanvoerder wordt. De consequentie is wel dat de partij als regisseur van het selectieproces verder wijkt. Het zijn dan vooral Nederlanders die meer in de personen dan in de ideologie van de christendemocratie zijn geïnteresseerd, die (mee)bepalen wie die beweging gaat leiden.

5. In lijsttrekkerscampagnes zullen kandidaten niet aan ontkomen op belangrijke punten (bijvoorbeeld kernenergie, 'Brussel', boerka's) uitspraken te doen. Niet alles is programmatisch gebetonneerd. Men wil zich bovendien politiek ten opzichte van de mededingers onderscheiden. Die uitspraken zijn dan voor de partij gegevenheden waar moeilijk omheen kan worden gewandeld. Het programmatisch primaat van de partij raakt weliswaar niet verloren, maar het wordt wel zwaar gehypothekeerd, met name door stellingnames van de winnaar van de lijsttrekkersverkiezing.

6. Het proces van lijsttrekkersverkiezingen

trekt in de toekomst gemakkelijk idealistische of aardser gemotiveerde 'politieke ondernemers' aan. Wie meedoet verwerft immers in één klap landelijke bekendheid.

Doet men het goed, dan speelt men direct in de eredivisie. Lukt het niet, dan gaat men zijn eigen weg en laat de Kamer de Kamer. De partij kan filteren en selecteren, maar het voorbeeld van het jongste GroenLinks-ledenreferendum leert dat dat zeker bij bekende persoonlijkheden moeilijk, zo niet onmogelijk is.

7. Een ander nadeel ligt in de rol van het geld. Het valt nu nog wel mee: shirtjes, balpenen en theezakjes. Maar dat blijft niet zo. Persoonlijke campagnes vergen steeds meer geld. Dat trekt investeerders die een soort beloning verwachten, een van de minder aantrekkelijke kanten van het Amerikaanse stelsel van verkiezingen.

* * *

Samengevat: lijsttrekkersverkiezingen lijken een verdere stap op de weg naar de personifiëring en 'vermediatisering' van de politiek, waarbij partijen langzaam transformeren van spelbepalende actoren in campagnepartijen en in service-instituten voor politieke ondernemers. De gedachte dat dit nu eenmaal niet anders kan in onze postmoderne dagen en dat deze ontwikkeling berustend moet worden aanvaard, is te fatalistisch. Wie nog gelooft in het fenomeen beginselpartij, in het primaat van programma boven persoon en in de waarde van de politieke partij als de drager van de christendemocratische missie, moet deze ontwikkeling erg kritisch gadeslaan en ook reglementair zeker stellen dat de partij niet alleen formeel – dat zit nog wel goed – maar ook feitelijk meester blijft van het proces van de aanstelling van de lijststaanvoerder.